

„Managerial Evolution”

In 1942 verscheen van de hand van de Amerikaanse links-radicalen politicoloog James Burnham een boek waarin de opkomst van een nieuwe heersende klasse werd aangekondigd, de klasse van de managers: de bureaucraten en topfunctionarissen in de publieke en particuliere sfeer. Na de ondergang van de macht van de kapitalisten zouden niet de proletariërs — de voorhoede van de arbeidersklasse — aan het bewind komen, maar de managers, als leiders van planeconomieën en als heersende elite in totalitaire staten. Het was in de jaren dertig dat volgens Burnham deze *managerial revolution* als een wereldbeweging zichtbaar werd; zij zou zich naar zijn mening voortzetten en de toekomst bepalen.

Schrapt men de grote hoeveelheid wilde speculaties en grove generalisaties die Burnhams boek zo sensationeel maakten, dan blijft de vraag over of zijn these niet een kern van waarheid bevat die ook voor onze lage landen gelding heeft. Alleen naïevelingen immers geloven nog in het voortduren van de heerschappij van 'de kapitalistische klasse', maar de aflossing van de wacht door de 'arbeidersklasse' heeft evenmin plaats gevonden, en lijkt zelfs steeds verder achter de horizon weg te duiken. In plaats daarvan zien we een voortdurende uitbreiding van wat Burnham de 'managerial class' noemde, niet alleen bij de overheid op alle niveau's maar ook in het bedrijfsleven en in de sectoren van het zogeheten particulier initiatief.

Niet dat zij de allure en samenhang van een 'heersende klasse' hebben! Het woord is te zwaar geladen en te romantisch om er in de huidige samenleving mee te werken, een samenleving die trouwens veel te rommelig en te ingewikkeld is geworden om nog zoiets als een heersende elite te kunnen aanwijzen.

Maar wie in wat bescheidener proporties denkt, en nagaat welke figuren de toppen van het sociale landschap steeds sterker zijn gaan bevolken, krijgt niettemin de stellige indruk dat de term 'manager' redelijk goed geschikt is om onder één paraplu te brengen wat zich als beleidsmedewerkers, planningsfunctionarissen, leden van colleges van bestuur op allerlei gebied, hoofdamttenaren en topadviseurs, instellingsdirecteuren, vakbondsleiders en zoveel meer afficheert, terwijl in de bedrijfssector de term manager reeds vrijwel alle concurrerende aanduidingen heeft verdrongen.

De tumultueuze jaren van 'actie' en 'politisering' hebben de verdere groei van deze maatschappelijke categorie niet afgeremd, integendeel, er extra impulsen aan gegeven. Nooit is het percentage 'managers' in deze brede betekenis sneller toegenomen dan in het decennium waarin bewogenen en bevlogenen de 'technocratie' en het 'vakidiotisme' in de ban deden.

De artikelen die in deze aflevering bijeen zijn gebracht, onderstrepen de stelling dat de *managerial evolution* ononderbroken voortgaat. Zelfs kan men hier en daar de opmerking horen dat het nog steeds aan voldoende managerskwaliteiten ontbreekt, zoals met name in het opmerkelijke stuk van Amsterdams burgemeester Polak. Voor wat betreft de gezondheidszorg laten Breemer ter Stege en Jurkovich zien hoe sterk planning en organisatie beslissend zijn geworden voor het functioneren van deze sector, zo kort geleden nog geheel een zaak van

vrijtijdsbestuurders uit de hoek van de plaatselijke notabelen; in de universitaire en welzijnssfeer is het trouwens niet anders. Bonnema tenslotte toont aan dat de voortgaande, overwegend nog papieren decentralisatie niet kan slagen indien niet op de lagere bestuursniveaus veel meer planningsvaardigheid wordt ontwikkeld. Het artikel van Dankbaar over het technologiebeleid in de Bondsrepubliek staat slechts schijnbaar buiten het onderwerp. Allereerst blijkt uit zijn stuk dat de formidabel gegroeide belangen op dit terrein zeer overwegend 'technocratisch' worden behandeld en behartigd; eerder dan van politieke invloed is er de laatste tijd sprake van een proces van depolitisering.

Bovendien echter lijkt bij Dankbaar een glimp zichtbaar te worden van wat Burnham moet hebben bedoeld toen hij sprak van een komende klasse van machtige managers: het initiatief in het proces van economische groei ligt in handen van hen die mede met nationale middelen beslissende vernieuwingen in de technologie en daarmee in het internationale productieapparaat op gang weten te brengen. Voor kapitalistische *robber barons* is er dan geen plaats; men dient te beschikken over een voorhoede van superieure *managers*.